

Aşıq Kamandar Əfəndiyev - 90

Bu səsdə bir ruhani sirr var. Sanki mənim ürəyimdən və taleyimdən keçənləri dilə gətirir. Bu səsin ilahi sehri hər zaman könlümü göynədir. Bu göynərti sirr içində sirr kimidir. İçimi tərpedən bu sirr məni ustadın ruhu ilə beləcə danışdırır:

...1932-ci ildə Borçalıda – Kürüstü Kəpənəkçi kəndində dünyaya gəldin. Özünəməxsus bənzərsiz ifa tərzinlə bütün Türk dünyasında zirvəyə yüksəldin. 1959-cu ildə Moskvada keçirilən Azərbaycan mədəniyyəti ongünlüyünün ən yaxşı iştirakçısı və mükafatçısı, 1987-ci ildə Tbilisidə keçirilən Beynəlxalq Xalq yaradıcılığı festivalında ən mahir musiqiçi kimi laureat adını aldın.

Borçalı aşıq məktəbinin görkəmli nümayəndəsi, Borçalının dünya

şöhrətli, məşhur azman aşığı idin. İndi sənin sənətin bir məktəbidir. Sənin sənət məktəbindən dərs alanların sayı – sanbalı tükənmək bilmir...

Səni düşündükcə gözlərim önündə torpağın alt qatına kök atan, yaşı əsrlərə, başı ərşə dayanan bir xan çinar canlanır. Məğrur başını əyməyən xan çinar – xan Kamandar! Ruhuna rəhmət, ustad!

“Aşıq Kamandarı hərdən yad eylə...”. Bu, özünün şeirindən bir misra – bir könül çırpıntısıdır. Sən ki, hər zaman yad edilən azman sənətkarsan!!! Adının belə hörmətlə anılması sənətinin əbədiyaşarlığı, öz mənəvi ömrünün uzanması deyilmi?!

Bu günlərdə 90 illik yubileyinə həsr olunmuş təbirdə Azərbaycan Aşıqlar Birliyinin sədri, Əməkdar elm xadimi, professor Məhərrəm Qasımlı dedi: “Aşıq Kamandar Əfəndiyev sənətdə möhkəm idi. O, bu sənətə sanki sirli bir aləmdən gəlmişdi, sənətdə öz sözünü dedi və sonda yenə də gəldiyi yerə döndü. Aşıq Kamandar sazın böyük bilicisi idi, böyük ifaçı idi. Nadir hallarda aşıqlar elə saz çala bilir. Yəni, həm gözəl oxumaq və gözəl dastan danışmaqla yanaşı, həm də gözəl saz çalmaqla hər aşığa qismət olan keyfiyyət deyil. O, çox gözəl saz çalmaqla bərabər, həm də havalara özünəməxsus əlavələr edirdi. Məsələn, “Turacı” havası üzərində Aşıq Kamandar elə gözəl işlədi, elə əlavələr etdi ki, sonunda yeni hava yaratdı və adını da “Fəxri” qoydu. Mən hesab edəyəm ki, Aşıq Kamandarın musiqi sahəsindəki fəaliyyəti ayrıca tədqiq olunmalıdır. Aşıq Kamandarın xidmətləri olduqca böyükdür, misilsizdir”.

...Həmin gün sənin işığına yığışanların gözündə qış yaza, könləllər də köklənmiş saza dönmüşdü. Təkrarsız ifalarını dinləmək üçün indi ürəyimizin başı göynəyir. Sənin barmaqların ürək şəkili, möcüzəli taxtanın sinəsindəki gümüş telləri yox, ürəkdən-ürəyə calanan sarı simi dilləndirirdi. Göydə ruhun, yerdə ahın min bir könül duyğusundan nəfəs alırdı, İlahidən nazil olan sənət eşqindən həvəs alırdı. Belə olmasaydı, səsin – ölümsüz sənətin heyranlarını bu

hopdura bilməmişdir. Ustad aşığın yazmış olduğu şeirlərin hamısından xalq ruhu, xalq nəfəsi və ozan-aşıq sənətkarlığı duyulur.”

Gen sinəli, durna boğazlı, on bir telli tavar sazın xan duruşuna, sənət meydanında cövlan edən ləngərli yerinə “Xəncərə gümüş yaraşan kimi” yaraşır... Heykəl kimi duruşundan mərdanə türk kişilərinin sanbalı görünürdü. “Aşıq Qərib”, “Məsum və Diləfruz”, “Abbas və Gülgöz” kimi sevdalı məhəbbət dastanlarını danışanda – sazın sinəndə, özün

Kamandar səsinin ilahi sehri...

qədər sehləndirməz, bu qədər mehləndirməzdi. Aşıq-ozan dünyasında bu, yalnız sənə məxsus bir fənd imiş, ona görə heyranların bu səsə bənd imiş, ustad!

“Ruhani” oxuyanda səsin gurşad kimi kükrəyir, çaylar məcrasından çıxırdı. Hər havacatda zəngülələrinin ritmi, ahəngi yeni bir çalar yaradırdı. Sazının hər pərdəsində “açan çiçəklər” – güllər, səsinin hər çalarında bülbül tək ötən dillər sanki yaz mehiydi. “İbrahimi”də səsin Qəribin qəlbindəki od-ocağı dindirir, “Orta saritel”ində xalların, güllərin bağça-bağı, qarşı dağı dindirir. Neylədi, “Urfanı”n neylədi?! Məsumla Diləfruzun sevgisini, sevdasını dillərdə dastan eylədi. “Dastanı”, “Sultanı”, “Bəhmanı”, “Göyçəgülü”, “Dubeyti”, “Cəlili” və saymaqla bitməyən neçə-neçə havacatlar sənin səsinə ilahiləşib, əbədlilik qazanıb, öz sənət möhürünü tarixə həkk edib. Özünün də yaratdığı “Fəxri”, “Kamandarı” kimi havacatların, yazdığı qoşmaların, gəraylıların, təcnislərin, möxəmməslərin aşıqların dilinin əzbəri, məclislər bəzəyidir. “Borçalı bayatısı”, “Bənövşə” kimi kitabların əlvan söz çələngidir. Şeirlərindəki lirik həznilik necə də könül oxşayır... Bu, aşıq ədəbiyyatımıza yeni bir poetik tərvət gətirdi. Əslən Borçalıdan olan müdrik alimimiz Camal Mustafayev sənin kitabına yazdığı ön sözdə qeyd edir: “Kamandarın zəngin sənətində saz, səs, söz vəhdət təşkil edir. “Borçalı laylası”nı oxuyanda bir daha yəqin edirsən ki, o, Borçalı yaylaqlarının bulağından su içib bəhrələnmişdir. Bu, dağ bulaqlarının saflığını və sağlamlığını öz misralarına

dinəndə məclisə başqa bir mənəvi hava əsdirirdin. Səsinin ecazına ağır yığnaqlar qurulardı, eydirmələrin könlümüzün bulaq aynasında durulardı.

Dövrünün mükəmməl ustadları Aşıq Sadıq Sultanovdan və Aşıq Əmrah Gülməmmədovdan aldığı hikmətli söz qatarın, saz oxvarın məclisə ayaq açanda susub dinləyənlərin, dinib inləyənlərin yönü yalnız sənə sarı olardı. Məclisə başlayanda da ustadlarının dərslərini dəyərləndirməklə yad edərdin. Söyləmələrin yerli-yerində, söz sərvətin dərinəndən-dərinədə...

Öz sənətinlə böyük el məhəbbəti qazandın. Sənətdəki xidmətlərin həm Azərbaycan, həm də Gürcüstan dövləti tərəfindən yüksək qiymətləndirildi. Azərbaycanın “Əməkdar mədəniyyət işçisi” kimi ad aldın, Gürcüstanın “Şərəf” ordeni ilə təltif edildin. Amma səni duyan ürəklərin sevgisi sənə olan heyranların, şan-şöhrətin, aldığı mükafatların ən alisidir. Sənin səsin aşıq sənətinin özünə elə bir şöhrət gətirdi ki, elə bir zirvəyə qaldırdı ki, o zirvədən heç vaxt enməyəcəksən.

Sazın hər zaman Vətən qoxuyurdu, səsinin zil zəngülələri Vətən himni oxuyurdu. Zəngülələrinə ün çatammazdı, sazının cövlanına heç bir haray kəmənd atammazdı. Qədim Türk ruhunu özündə yaşadan səsinəndən dağ-daş, ana təbiət dilə gəlirdi. Sanki təbiətin özü oxuyurdu...

**Həzi HƏSƏNLİ,
Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin
üzvü, şair-publisist**